

Wetenschap zonder Fundament

Over zekerheid, objectiviteit en hun grenzen

Wim van der Loo

Wetenschap zonder Fundament

Over zekerheid, objectiviteit en hun grenzen

Wim van der Loo

Copyright 2026©

ISBN 9789403910864

Eigen publicatie via [Bookmundo.com](https://www.bookmundo.com)

Inhoud

Voorwoord	17
Inleiding	19
De belofte van zekerheid.....	19
1. 1. Wat verklaren werkelijk doet.....	21
2. Verklaring is geen fundament.....	30
2.1 Wanneer succes omslaat in totalisering	40
1 De taal van ontmaskering	43
2. Wetenschap en culturele autoriteit.....	43
3. Het voorbeeld van vrije wil	44
4. AI als spiegel.....	44
5. De aantrekkingskracht van eenvoud	45
6. Meervoudigheid zonder relativisme.....	45
7. De grens in zicht.....	45
8. De logica van “niets anders dan”	45
9. Evolutie en moraal: stap voor stap	46
10. Het wereldbeeldargument.....	47
11. De grens van exclusiviteit.....	47
12. Waarom het onderscheid ertoe doet.....	47
13. Overgang	48
2.2 Waarom er geen extern standpunt is.....	49
1. Zelfverwijzing.....	49
2. Taal over taal.....	50
3. Geen denken zonder middelen	50
4. De grens van fundering.....	50
5. Objectiviteit herzien.....	51

6. De illusie van het laatste woord	51
7. Geen buitenpositie voor het ‘ik’	51
8. Wat dit betekent.....	52
9. Wat bedoelen we precies met “buiten”?	52
10. De Leugenparadox opnieuw bekeken	52
11. Fundering als ultieme zelfverankering.....	53
12. De illusie van neutraliteit	53
13. Zelfobjectivering.....	53
14. Cirkel of voorwaarde?	54
15. Wat dit niet betekent	54
16. De grens als horizon.....	54
17. Voorbereiding op het vervolg	55
18. Meta-niveaus en hun grens.....	55
19. De vraag naar ultieme rechtvaardiging.....	55
20. Wetenschappelijke fundering nader bekeken	56
21. De afwezigheid van absolute grond als voorwaarde	56
22. De verleiding van het laatste woord.....	57
23. De positie van de spreker	57
24. De grens als begin van precisie	57
25. Overgang	57
2.3 Objectiviteit zonder absoluteheid.....	59
1. Wat relativisme beweert.....	59
2. Objectiviteit als praktijk	59
3. Verschil tussen absoluteheid en betrouwbaarheid	60
4. Gedeelde wereld	60
5. Kritiek blijft mogelijk.....	60
6. Onvolledigheid en openheid.....	61
7. De rol van taal.....	61

8. Wetenschap blijft staan	61
9. Tegenover relativisme.....	61
10 Zwakke en sterke vormen van relativisme.....	61
11. Waarom de verwarring ontstaat	62
12. Het voorbeeld van meting.....	62
13. Wetenschappelijke revisie	62
14. Meervoudige beschrijving.....	63
15. Waarheid als intersubjectieve stabiliteit.....	63
16. De wereld verdwijnt niet.....	63
17. Weerstand als correctie.....	64
18. Grenzen zonder scepticisme.....	64
19. Wetenschap naast ons	64
20. Perspectief zonder relativisme.....	64
21. Het voorbeeld van paradigmawisseling.....	65
22. Gemeenschap als voorwaarde	65
23. Onzekerheid is niet willekeur.....	65
24. Stabiliteit zonder fundament.....	66
25. Objectiviteit als bescheidenheid.....	66
26. De wereld blijft gemeenschappelijk.....	66
27. De positieve betekenis van begrenzing	66
28. Overgang naar mens-zijn.....	67
2.4 Mens-zijn zonder fundament.....	68
1. Het verlangen naar een kern	68
2. Beschrijving zonder reductie.....	68
3. Wetenschap naast ons.....	69
4. Geen definitieve definitie.....	69
5. Zoeken zonder sluitstuk.....	69
6. Het individu in relatie tot kennis.....	69

7. Kwetsbaarheid en vrijheid.....	70
8. Geen heroïek	70
9. Het standbeeld	70
10. De afwezigheid van een laatste definitie	70
11. Identiteit als praktijk	71
12. Wetenschap en zelfbegrip.....	71
13. Verantwoordelijkheid zonder fundament.....	71
14. Goedheid zonder definitie.....	72
15. Kwetsbaarheid als menselijke conditie	72
16. Wetenschap als bondgenoot.....	72
17. Het beeld van het standbeeld verdiept.....	72
18. Geen strijd, maar helderheid.....	73
19. Een rustige positie.....	73
20. Tijdelijkheid en betekenis	73
21. Eindigheid zonder nihilisme	74
22. Wetenschap en waardering.....	74
23. Leven zonder laatste garantie	74
24. Het standbeeld hernomen	75
25. Geen strijd met wetenschap.....	75
26. De rust van begrenzing.....	75
27. Slotpassage	75
3. Tijd zonder absoluut nu.....	76
1. Het vanzelfsprekende nu	76
2. De relativiteit van gelijktijdigheid.....	76
3. Geen absoluut referentiekader.....	76
4. Perspectief zonder relativisme.....	77
5. Tijd als relatie.....	77
6. De ervaring van tijd.....	77

7. Geen fundament onder tijd	78
8. De verleiding van het blokuniversum	78
9. Tijd en mens-zijn	78
10. Vooruitblik	78
11. Zwaartekracht en tijd.....	79
12. Het verdwijnen van de kosmische klok.....	79
13. Het blokuniversum nader bekeken.....	79
14. Tijdservaring en fysica	80
15. De les van relativiteit.....	80
16. Perspectief en transformatie	80
17. Geen relativisme, geen absolutisme	81
18. Tijd en fundering.....	81
19. Parallel met kennis.....	81
20. Existentiële terugslag	81
21. Wat blijft	82
22. De tweelingparadox als verheldering	82
23. Het verdwijnen van het universele heden.....	82
24. Tijd en taal.....	83
25. Beschrijving en ontologie	83
26. Tijd zonder fundament als voorbeeld.....	83
27. Existentiële implicatie	83
28. Stabiliteit in structuur.....	84
29. Verbinding met het geheel.....	84
30. Overgang naar evolutie	84
4. Waarom er geen extern standpunt is	85
1. De regressie van rechtvaardiging.....	88
2. Cirkel is geen tegenspraak.....	89
3. Het verschil tussen buiten en binnen.....	90

4. Zelfkritiek binnen het veld	90
5. Waarheid binnen positie	90
6. Het beeld van de grond.....	91
7. De existentiële dimensie.....	91
8. Rust in plaats van afsluiting.....	91
9. Perspectief is geen willekeur	92
10. Een eenvoudige vorm van zelfverwijzing.....	92
11. Wetenschap en zelftoepassing.....	92
12. De grens als voorwaarde.....	93
13. Geen laatste woord	93
4.1 Objectiviteit zonder absoluteitheid	94
1. Wat objectiviteit in praktijk betekent	94
2. De misvatting van neutraliteit.....	94
3. Interne normen	95
4. Paradigmaverschuiving zonder instorting.....	95
5. Het verschil met relativisme.....	95
6. Waarheid als werkzaam begrip	96
7. Stabiliteit zonder fundament.....	96
8. De rol van gemeenschap.....	96
9. Grenzen versterken betrouwbaarheid.....	97
10. Objectiviteit en het 'ik'	97
11. Rust na de grens.....	97
12. Correspondentie zonder metafysica.....	98
13. Een voorbeeld van wetenschappelijke stabiliteit.....	98
14. Pluraliteit is geen relativisme.....	99
15. De fout van exclusiviteit	99
16. Correctie als kern van objectiviteit	99
17. Waarheid en macht	100

18. Geen absolute zekerheid, wel redelijkheid.....	100
19. Objectiviteit als houding	100
20. De grens versterkt de praktijk.....	101
21. Objectiviteit en tijd.....	101
22. Zekerheid en betrouwbaarheid.....	101
23. Controverse als kracht.....	102
24. De asymmetrie van fout en correctie.....	102
25. Objectiviteit en verantwoordelijkheid.....	102
26. Geen verlies, maar herpositionering.....	103
27. Overgang naar onvolledigheid.....	103
4.2 Onvolledigheid als constitutief.....	104
1. Elk systeem spreekt in taal.....	104
2. Beschrijving en wat zij uitsluit.....	104
3. Zelfverwijzing als grens	105
4. Geen technische oplossing, maar een inzicht	105
5. Onvolledigheid en wetenschap.....	105
6. Voltooïing als misverstand.....	106
7. Onvolledigheid als ruimte	106
8. Geen systeem zonder horizon	106
9. De verleiding van het laatste boek	106
10. Onvolledigheid en het 'ik'.....	107
11. Geen tekort, maar constitutie	107
12. Interpretatie als teken van openheid	107
13. Wat zou een gesloten systeem betekenen?	108
14. Een praktijkvoorbeeld: regels en oordelen	108
15. Wetenschappelijke modellen en idealisering	108
16. De grens van zelfbegrip	108
17. Geen einde aan vragen	109

18. Onvolledigheid en bescheidenheid	109
19. Een verschuiving in verwachting.....	109
20. Voorbereiding op het volgende gedeelte	109
21. Wat betekent “constitutief”?.....	110
22. Praktische versus structurele onvolledigheid	110
23. Waarom dit geen scepticisme is	111
24. Onvolledigheid en creativiteit.....	111
25. Het ontbreken van het laatste woord	111
26. De rust van openheid	111
27. De overgang naar mens-zijn	112
4.3 Het ‘ik’ als positie	113
1. Het ‘ik’ als spreker	113
2. Geen substantie, geen leegte	113
3. Het ‘ik’ binnen openheid	114
4. Het ‘ik’ en verklaring.....	114
5. Positie en verantwoordelijkheid	114
6. Geen absolute autonomie.....	115
7. Het ‘ik’ en wetenschap.....	115
8. Geen strijd.....	115
9. Identiteit als praktijk	115
10. Rust binnen positie	116
11. De verschuiving.....	116
12. Eerste en derde persoon	116
13. Redenen en oorzaken	117
14. Toeschrijving.....	117
15. De illusie van volledige transparantie	117
16. Identiteit en continuïteit.....	118
17. Geen reductie, geen mystificatie	118

18. Het 'ik' en openheid.....	118
19. Rust zonder fundament.....	118
20. Kwetsbaarheid van positie.....	119
21. Zelfverklaring en zelfverantwoordelijkheid.....	119
22. De verhouding tot wetenschap	119
23. Het 'ik' als knooppunt	120
24. Identiteit en belofte.....	120
25. Geen heroïek	120
26. Rechtop zonder fundament	121
27. Overgang naar vrijheid	121
4.4 Vrijheid zonder metafysisch mysterie.....	122
1. Vrijheid en causaliteit.....	122
2. Vrijheid als verhouding tot redenen	122
3. Aanspreekbaarheid	122
4. Geen metafysisch mysterie	123
5. Vrijheid en zelfcorrectie	123
6. Wetenschappelijke verklaring en vrijheid.....	123
7. Determinisme en verantwoordelijkheid.....	124
8. De rol van gemeenschap	124
9. Grenzen van vrijheid.....	124
10. Geen heroïsche autonomie.....	124
11. Vrijheid en rust.....	124
12. De misvatting van "anders kunnen"	125
13. Het verschil tussen voorspelling en rechtvaardiging	125
14. Zelfbeheersing.....	125
15. De interne structuur van normativiteit.....	126
16. Vrijheid en spijt.....	126
17. Grenzen en verantwoordelijkheid	126

18. Wetenschap en zelfbegrip.....	127
19. Geen heroïsche wil, maar betrokkenheid	127
20. De rust van positionele vrijheid	127
21. Overgang naar het goede.....	127
22. Vrijheid en onzekerheid.....	128
23. Zelfbegrenzing	128
24. Innerlijke samenhang.....	128
25. Geen absolute garantie.....	129
26. Wetenschap naast vrijheid.....	129
27. De rustige positie.....	129
28. Vooruitblik: het goede zonder definitie	129
4.5 Goed zijn zonder definitie	130
1. Het verlangen naar definitie	130
2. Oriëntatie in plaats van fundament	130
3. Verantwoord leven.....	131
4. Het risico van absolutie.....	131
5. Goedheid zonder heroïek	131
6. Het onvoltooide morele landschap	131
7. Wetenschap en het goede	132
8. Het standbeeld.....	132
9. Moraal en moraliteit.....	132
10. Twijfel als onderdeel van goedheid.....	133
11. De ander als grens.....	133
12. Fouten en herstel.....	133
13. Het gewicht van keuze	133
14. Wetenschap en morele bescheidenheid	134
15. Het standbeeld opnieuw bezien.....	134
16. Geen heroïsche afsluiting	134

17. Een rustige laatste beweging.....	135
18. Goed willen zijn.....	135
19. Goed lijken en goed zijn.....	135
20. De spanning tussen individu en gemeenschap.....	135
21. Het gewicht van falen.....	136
22. Het standbeeld langzamer.....	136
23. Geen laatste zekerheid.....	136
24. Rust zonder sluitstuk.....	137
25. De laatste beweging.....	137
Epiloog.....	138
Zonder fundament, zonder verlies.....	138
Verantwoording bij de totstandkoming.....	139
Index.....	140